

Agnethe Eline Opheim

«Finn-Paal-saken, det gaadefulde fjeldets drama»

En analyse av pressedeckningen av "Finn-Paal-saken"

Bacheloroppgave i Historie

Veileder: Espen Storli

Mai 2022

Agnethe Eline Opheim

«Finn-Paal-saken, det gaadefulde fjeldets drama»

En analyse av pressedekningen av "Finn-Paal-saken"

Bacheloroppgave i Historie
Veileder: Espen Storli
Mai 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for moderne samfunnshistorie

Kunnskap for en bedre verden

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning og problemstilling	2
1.1 Avisene	3
2.0 Tidligere forskning	4
3.0 Første fase	7
3.1 «Finn-Paal gjenfundet som lik»	7
3.2 Saken utvikler seg	9
3.3 «Beviserne mot Grunnstrøm hoper sig op» - Grunnstrøm blir tiltalt	10
4.0 Andre fase	11
4.1 Rettsaken	11
4.1.1 Nidaros	12
4.1.2 Trondhjems Adresseavis	15
4.1.3 Dagsposten	18
4.1.4 Indtrøndelagen	20
4.1.5 Nord-Trøndelag	22
5.0 Hvordan blir Brandsfjell fremstilt?	23
5.1 Historier om «Finn-Paal»	23
6.0 Konklusjon	26
Litteraturliste	29
Kildeliste	29

1.0 Innledning og problemstilling

Høsten 1918 forsvant en samisk fjelloppsynsmann, ved navn Paal Johnsen Brandsfjell i fjellene i Snåsa. Lokalt ble han kalt for «Finn-Paal». En etterforskning ble satt i gang, og det var særlig to menn politiet mistenkte var involvert i oppsynsmannens forsvinning. I juli 1919 ble Brandsfjell funnet død ved vannkanten til fjellvannet Grønningen i Snåsa. En av de to mennene ble deretter siktet for drap, og etter påfølgende rettsak dømt for «legemsbeskadelse med døden til følge».¹ Hendelsen vakte stor oppmerksomhet i bygda, men også i pressen. Og i perioden august til desember i 1919 ble saken skrevet om og trykt i tilnærmet samtlige store og små aviser i Norge.

Det norske samfunnet var på denne tiden preget av at første verdenskrig nettopp hadde tatt slutt. Klasseskiller, arbeidsledighet, brennevinsforbud, nasjonalisme, raseteorier og fornorskning er alle stikkord man kan knytte til denne perioden. Dette var også en periode som var preget av både en unionsoppløsning og en konsolidering innad i Norge. Og i den forbindelse var det viktig å skape et fellesskap og en følelse av tilhørighet i den norske befolkningen. I denne prosessen spilte pressen en viktig rolle. Avisene knyttet nordmennene sammen på tvers av landet. På samme tid ble det imidlertid også skapt en tydeligere grense til «de andre», de minoritetene som ikke ble sett på som en del av fortellingen om Norge.² Pressen er derfor en viktig kilde til å kunne forstå og belyse de holdningene og forestillingene som både eksisterte i samtiden, men som også på flere måter har vært forløpere til hvordan minoriteter har blitt skrevet om i media helt frem til våre dager.

Denne oppgaven skal handle om pressedekningen av «Finn-Paal-saken». Hvordan avisene skrev om saken og hvordan de fremstilte menneskene som var involvert i den, med et særlig fokus på den samiske oppsynsmannen Paal Johnsen Brandsfjell. Oppgaven vil derfor bli en form for diskursanalyse, som er en metode for å kunne forske på og analysere meninger, holdninger og forestillinger i et samfunn, innenfor en kontekst eller tidsperiode. Pressedekningen av saken var stor. Jeg har valgt å konsentrere meg om et utvalg av trønderske aviser, først og fremst på bakgrunn av at det er disse avisene som i størst grad omtaler saken, i tillegg til at de har en selvstendig dekning av saken. I min oppgave vil dermed en kvalitativ forskningsmetode stå sentralt. Avisene jeg har valgt å se nærmere på er Trondheimsavisene *Nidaros*, *Trondhjems Adresseavis* og *Dagsposten* samt de nord-trønderske avisene *Indtrøndelagen* og *Nord-Trøndelag*. Ved å sammenligne mindre aviser fra

¹ «Fin-Paalsaken», *Indtrøndelagen*, 09.12.1919: 2

² Lars Lien & Madeleine Zetterlund Stenhammer, *Nasjonale minoriteter og urfolk i norsk politikk fra 1900-2016*, Oslo 2017: 45

den nord-trønderske regionen med aviser fra Trondheim vil jeg kunne finne ut om det finnes forskjeller i hva man la vekt på og hvordan man omtalte saken og hovedpersonene i de ulike avisene. Jeg har derav formulert følgende problemstilling:

«På hvilken måte presenterer de utvalgte avisene saken, og hvordan fremstilles hovedpersonene som er involvert?».

I oppgaven har jeg valgt å se på saken i to faser. Den første fasen tar for seg den første perioden etter at Brandsfjell ble funnet, som vil si politiets etterforskning av saken, og deretter tiltalelse av mistenkte. Denne fasen foregår i august frem til begynnelsen av november 1919. Den andre fasen tar for seg pressedekningen av selve rettsaken i desember 1919. Jeg kommer i tillegg til å se på andre fortellinger som omhandler hovedpersonene som også publiseres i forbindelse med saken i denne perioden.

1.1 Avisene

Avisene *Trondhjems Adresseavis*, *Nidaros*, *Dagsposten*, *Indtrøndelagen* og *Nord-Trøndelag* representerer litt ulike geografiske områder. Dette er noe som vil gi meg muligheten til å se om det finnes forskjeller i hvordan de ulike avisene fremstiller saken, og om det kan ha en sammenheng med avisenes geografiske tilhørighet.

Nidaros ble etablert i 1902 og var frem til 1930 ikke bare den største avisen i Trondheim, men også en dominerende Venstreavis.³ I 1919 kom *Nidaros* ut som en dagsavis i Trondheim og omegn. *Trondhjems Adresseavis* kjenner vi i dag som *Adresseavisen* og er ikke lenger noen partipolitisk avis. I 1919 tilhørte den imidlertid den konservative høyresiden, og var i tillegg til *Nidaros* en av de største avisene i Trondheim og trondheimsregionen.⁴ *Dagsposten* ble etablert i 1877, og var frem til 1883 en upolitisk avis. I 1919 var den imidlertid blitt et organ under Frisinnede Venstre, med Johannes Knudsen som redaktør. I 1919 kom *Dagsposten* ut som en dagsavis i Trondheim.⁵ De nord-trønderske avisene *Indtrøndelagen* og *Nord-Trøndelag* ble gitt ut i Steinkjer. *Indtrøndelagen* var en direkte videreføring av avisa *Mjølner* som i 1897 ble etablert som et bonde- og arbeiderorgan. I 1900 skiftet den navn til det daværende *Indtrøndelagen*, og i 1919 kom den ut som dagsavis i Steinkjer. Siden ble den stående som en venstreavis frem til 1940, da avisa til slutt ble slått

³ Idar Flo, *Norsk presses historie 1-4: Bind 4. Norske aviser fra A til Å*. Oslo 2010: 234

⁴ Ibid: 22

⁵ Forr, *Norsk presses historie 1-4: Bind 4. Norske aviser fra A til Å*. Oslo 2010: 79

sammen med andre Innherredsaviser, som etter hvert ble til dagens *Trønder-Avisa*.⁶ *Avisa Nord-Trøndelag* var en videreføring av avisa *Indherred*, og ble etablert 1. oktober 1919. Den ble opprinnelig dannet som et talerør for Landsmannsforbundet⁷, som året etter ble omdannet til Bondepartiet.⁸ Denne avisa ble også slått sammen med andre Innherreds-aviser, som til slutt ble til dagens *Trønder-Avisa*.⁹

2.0 Tidligere forskning

Forskning som tar for seg fremstillingen av det samiske i nyheter og medier finnes det lite av, og det som finnes berører ofte nordsamiske forhold. Noen få studier er imidlertid gjort. Blant annet vier Lars Lien og Madeleine Zetterlund Stenhammer et kapittel i boka *Nasjonale minoriteter og urfolk* til å se på hvordan samer og andre minoriteter blir fremstilt i norske medier fra 1900 frem til andre verdenskrig.¹⁰ Deres konklusjon er at samene, i likhet med andre minoriteter ofte settes i sammenheng med beskyldninger om kriminalitet og illojalitet til den norske stat. Fremstillingene preges også av stereotyper og rasebiologi.¹¹ Også Elisabeth Eide og Anne Hege Simonsen ser på mediernes dekning av urfolk og minoriteter i delvis samme tidsperiode; fra 1902 til 2002.¹² De finner eksempler hvor samene i stor grad blir fremstilt som barnlige og kunnskapsløse.¹³ Disse studiene fokuserer på den samiske befolkningen over hele Norge, også delvis svenske forhold. Asbjørn Kolberg har imidlertid gjort en studie hvor han ser nærmere på hvordan den sørsamiske befolkningen har blitt fremstilt i nordtrønderske aviser gjennom hundre år, i tidsrommet 1880 til 1990.¹⁴ I likhet med de andre studiene trekker også han frem at det særlig frem til 1950-åra fantes en trend hvor samene skrives om i sammenheng med det han kaller «kuriosa»¹⁵, og hvor fremstillingen av samene i stor grad preges av en annengjøring og eksotisering, samt typiske stereotyper som fremstiller samene som naturmennesker fremheves.¹⁶

Selve «Finn-Paal-saken» er det ikke skrevet om i noen særlig grad tidligere. Blant

⁶ Flo 2010: 350

⁷ Steinkjerleksikonet, 2022

⁸ Knut Are Tvedt & Olav Garvik, <https://snl.no/Senterpartiet> (sist besøkt 19.04.2022).

⁹ Steinkjerleksikonet, 2022

¹⁰ Lien & Zetterlund Stenhammer 2017

¹¹ Ibid: 59-60

¹² Eide & Simonsen, Mistenkelige minoriteter. Minoriteter i norsk presse gjennom hundre år. Kristiansand 2007

¹³ Ibid: 32-33

¹⁴ Asbjørn Kolberg, «Samer er vort rette nationale navn» - hundre års sørsamisk representasjoner i nordtrønderske aviser. *Idunn*, 55(1) 2018.

¹⁵ Ibid: 39

¹⁶ Ibid: 47

Snåsas bygdebøker har ikke saken fått noen plass. Heller ikke i bind II, som følger bygdehistorien fra år 1800 til andre verdenskrig blir saken nevnt.¹⁷ Blant det som har vært mulig å finne, har «Finn-Paal» og saken fått størst omtale i Otto Schultz sin bok *Im Banne des Nordlichts*, som ble utgitt i 1931. Denne delen av boken er imidlertid fjernet i den norske utgaven, *Fanget av villmarken*, som ble gitt ut i 1979. Schultz forteller i boken *Im banne des Nordlichts* om sitt vennskap til Brandsfjell. Han forteller imidlertid også om andre samer, og hans forhold til dem. Her kommer han med beskrivelser av samene som 'folk' og deres 'kjennetegn'. Sett med ettertidens øyne er disse beskrivelsene i stor grad preget av rasebiologi. Blant annet beskriver Schultz samene som et folk med smale øyne, høye kinnbein, bred nese, og med en 'påfallende' gyngende gange, som kommer av deres «evige gange» i bløtmyr.¹⁸ Ifølge Schultz lever samene også i en «intim» sameksistens med naturen,¹⁹ noe han også påpeker også gjør dem også til dyktige jegere.²⁰ Schultz sine beskrivelser av samene fremstår i stor grad som stereotypiske karakteristikk av deres levemåte. I begynnelsen av bokkapittelet påpeker han imidlertid at den riktige betegnelsen for samene, ikke er 'finn', men 'same'.²¹

Schultz sine fortellinger om Brandsfjell baserer seg både på hans eget personlige vennskap med han, men vi får også lese historier som Schultz har blitt fortalt på bygda. Blant det som fortelles, fremheves særlig de historiene og karakteristikkene om at «Finn-Paal» skal ha vært kjent for å ha 'synske' evner. Disse evnene gjorde at han kunne hjelpe både folk og dyr. Blant annet var han kjent for å kunne spå ved å se i blekkhus og brennevinsglass.²² Schultz kobler imidlertid dette til stereotyper om at samer for «århundrer siden», har vært både kjent og fryktet for å ha hatt overnaturlige evner.²³ Vi får også lese om Schultz sitt aller første møte med Brandsfjell. De hadde møttes på Steinkjer, hvor Schultz skulle kjøpe av han et bjørneskinn. Dette ble det imidlertid ikke noe av, siden Brandsfjell visstnok skulle ha havnet i fyllerresten.²⁴ Siden skal det ha gått tjue år før de møttes igjen, denne gangen i

¹⁷ Jørn Sandnes, *Snåsaboka: Bind II*, Steinkjer 1960.

¹⁸ «Es sind, wie allgemein bekannt, kleine Leute mit Schlitzaugen, hervorstehenden Backenknochen, breiter Nase und spitzem Kinn Auffallend ist ihr wiegender Gang, der durch das ewige Wandern im weichen Moor bedingt ist». Otto Schultz, *Im banne des Nordlichts*, 1931: 292

¹⁹ «durch ihr inniges zusammenleben mit der natur». Ibid: 298

²⁰ «Es braucht wohl nicht besonders betont zu werden, wie tüchtige Jäger die Lappen sind». Ibid: 298

²¹ «den Lappen, hier fälschlich "fin" genannt, begegnet. Die richtige Bezeichnung ist «same»». Ibid: 292

²² «als spaamand, Wahrsager, war er hochgeschätzt und in der Behandlung von Mensch und Vieh kam ihm keiner gleich. Auch wahrsagte er aus dem tinterfaß und – noch viel wirkungsvoller aus dem Branntweinglas». Ibid: 298

²³ Ibid: 299

²⁴ Ibid: 299

fjellet. Her skal de ha blitt venner, og ifølge Schultz var han fra dette øyeblikket hans «svorne venn», som ville «gått gjennom ild og vann» for han.²⁵

Brandsfjell nevnes også i Mikkjel Fønhus sin bok *Skogsgarden oppmed Espa elv og andre fortellinger*.²⁶ Disse fortellingene baserer seg her først og fremst på historier Fønhus har blitt fortalt av lokale:

«Dette om Finn-Pål lydde slik: Pål Johnsen Brandsfjell hette han egentlig; han var av de kjente Brandsfjellfinnan. Men dette bygdefolket kalte ham aldri annet enn Finn- Pål. Ikke levde han av det som finner bruker, av reinsdrift, men mest av jakt og fiske. Og så dreiv han endel som dyrlege framme i bygda. Kone hadde han en tid. Men lei til å drikke som han var, og uregjerlig når ria tok ham, da ble det i lengda så utrivelig for kona, at hun fann det likest å dra sin kos. (...) en stor del av tida fartet han som en slags fribytter over vidderne her; lover gjaldt ikke for ham. Elgen kunne han jage på skaresnøen om våren, (...)»²⁷

Hos Fønhus fremstår Brandsfjell delvis som en litt «vill» og lovløs type som ikke bryr seg om lover og regler, særlig når det gjelder jakt og fiske. Han beskrives imidlertid også som en dyktig dyrlege: «folk sa at han var like dyktig som den rette dyrlegen. Sjukdom på krøttera visste han også råd for; han ble brukt mye slik».²⁸ Men: «det var ikke fritt for at folk var redde Finn-Pål; han hadde ordet for å kunne gande».²⁹ Fønhus fremstiller Brandsfjell i stor grad som en slags 'original', i både positiv og negativ forstand: «Opp i høg alder var Finn- Pål utrolig sprek. Da han gikk i sitt to og åttiende år, bar han en fiskebør på førti kilo til bygds».³⁰ De typiske stereotypiene kommer også frem i Fønhus sine beskrivelser. Brandsfjell beskrives i stor grad som en mann med kunnskaper når det gjaldt dyr og natur, men man måtte også 'passe seg' for han, siden han visstnok hadde magiske evner.

Av andre artikler omtales Brandsfjell også i Joralf Gjerstads bok, *Det Gode vilje. Minner fra liv og virke*, som ble utgitt i 2004. Her kan vi lese Gjerstads egne minner og fortellinger om Brandsfjell som han har blitt fortalt opp gjennom sitt liv. Han gjengir også en avisartikkel fra *Trønder-Avisa* som omhandler saken og Brandsfjell. I denne artikkelen kan vi lese følgende beskrivelse av Brandsfjell:

«Han var høg av vekst til finn å vera, tettvaksen og muskelsterk. Ansiktet var sterkt og markert med dei typiske furer som grin mot røyk og sol skaper. Ingen kunne lesa noko i ansiktsutrykka – dei var nærmest uutgrunnelige. En stygg finn sa mange. Jau, han kunne til tider virke motbydeleg

²⁵ «Von diesem Augenblick and war und blieb er mein geschworener Freund und wäre für mich durch Feuer und Wasser gegangen». Ibid: 300

²⁶ Mikkjel Fønhus, *Skogsgarden oppmed Espa elv og andre fortellinger*, Oslo 1987.

²⁷ Ibid: 143

²⁸ Ibid: 143

²⁹ Ibid: 143

³⁰ Ibid: 145

og usympatisk med eit barskt, strengt ansikt med lynkvasse augo og med langt uryddig hår. Replikkane var ofte skarpe og bitande».³¹

Gjerstad gjengir også en samtale han hadde med en dame som hadde kjent Brandsfjell. Her fremstilles han imidlertid i et litt annet lys: «Om Finn-Pål sa Sofie at han også var en snill mann. – Jeg møtte han flere ganger da han hadde oppsynet med Grønningen. Vi hadde mange ganger en prat om livet og vår tilværelse i samfunnet. (...) I ettertid føler jeg at Finn-Pål var en venn, sa hun».³² Her fremstår Brandsfjell som en litt mer avbalansert og rolig type enn i de foregående beskrivelsene av han.

I 2006 ble det trykt en artikkel som omtaler saken i Snåsa historielags årbok *Kumur*.³³ Artikkelen er skrevet av Arnt-Erik Selliaas og fokuserer lite på Brandsfjel, men først og fremst på mannen som ble dømt i saken; Johan Grunnstrøm. I artikkelen kan vi lese om Grunnstrøms oppvekst og liv i Sverige. Vi får deretter lese om hans innblanding i «Finn-Paal-saken». Siste del av artikkelen handler imidlertid om Grunnstrøms kår i fengselet, og hans liv i etterkant av soningen. Selliaas baserer sin artikkel på blant annet nyere avisartikler, men også avisartikler fra rettsaken. I tillegg har han også brukt rettsdokumenter, og dokumenter fra botsfengselets arkiv som beskriver Grunnstrøms tid i fengselet.

3.0 Første fase

3.1 «Finn-Paal gjenfundet som lik»

Fredag 1. august kan vi i *Trondhjems Adresseavis* lese at «Finn-Paal» har blitt funnet død, under den dramatiske overskriften: «Fin- Paal gjenfundet som lik», melder avisa at «Finn-Paal» har blitt funnet av noen turgåere fra Trondheim som var på besøk i Snåsa.³⁴ Ifølge artikkelen hadde det «gaat en hel del rygter og fortællinger om paa hvilken maate Fin-Paal er kommet avdage, men det er vel usikkert hvor meget holdbart det er i disse fortællinger»³⁵. I tillegg får vi vite at det skal holdes avhør tre dager senere og at to doktorer har vært på «likskue».³⁶ Neste dag trykket *Dagsposten* en artikkel om saken: «Fin-Paal gjenfundet. Liket laa i et fjeldvand i Snaasen».³⁷ Omtrent den samme informasjonen får vi også i

³¹ Joralf Gjerstad, *Det godes vilje, minner fra liv og virke*, 2004: 128-129

³² Ibid: 135

³³ Arnt- Erik Selliaas, *Kumur*, 2006

³⁴ «Fin- Paal gjenfundet som lik.», *Trondhjems Adresseavis*, 01.08.1919: 6

³⁵ Ibid: 6

³⁶ Ibid: 6

³⁷ «Fin- Paal gjenfundet», *Dagsposten*, 02.08.1919

Indtrøndelagen den 4. august.³⁸ Allerede dagen etter, 5. august kan vi lese at «Finn- Paal» muligens har blitt drept, og at man også har arrestert en mistenkt i saken, men at: «politiet ikke [er] klar over hvorvidt Finn-Paal virkelig er dræpt, eller om det i tilfælde er den arresterte som har dræpt ham eller været delagtig i mordet».³⁹ Det påpekes derfor også at «saken befinner sig altsaa helt paa forberedelsernes stadium, og politiet negter derfor at gi nogensomhelst opplysninger ennnda». I avisartikkelen kommer det imidlertid frem at «Finn-Paal» skal ha vært «opsynsmand for fiskehaverne i Grønningen».⁴⁰ «Og at den tanke ligger nær at han har kommet over en eller flere, som har fisket ulovlig deroppe, og at der saa er opstaaet klammeri med det utfald at Fin-Paal er blit dræpt».⁴¹ Denne dagen trykkes også en artikkel om saken i *Dagsposten*, med den oppsiktsvekkende overskriften: «Er Finn-Paal myrdet?»⁴² *Dagsposten* skriver omtrentlig det samme som *Indtrøndelagen* denne dagen, dog med litt andre ord. Om mistanken om at «Finn-Paal» har blitt drept av en svenske skriver *Dagsposten*: «(...) der gik mand og mand imellem rygter om at han var blit myrdet (...) Der er nu fremkommet meget som taler for at denne antagelse er rigtig».⁴³

Neste dag, 6. august kommer *Indtrøndelagen* med enda en ny oppdatering: «Den mand, som er arrestert i anledning av mistanken om at Fin-Paal er dræpt, er en svenske ved navn Johan Grunnstrøm».⁴⁴ Frem til dette tidspunktet preges avisskriveriene stort sett av rene opplysninger om hendelsen. Avisene presenterer først og fremst saken og har lite fokus på menneskene som er involvert. I disse dagene er det som nevnt *Indtrøndelagen*, *Dagsposten* og *Trondhjems Adresseavis* som først og fremst er de avisene i Trøndelag som skriver om saken. På dette tidspunktet har imidlertid også flere større aviser fra andre steder i Norge vist saken oppmerksomhet, blant annet *Nationen*⁴⁵, *Morgenbladet*⁴⁶, *Aftenposten*⁴⁷, *Dagbladet*⁴⁸ og *Bergens Aftenblad*⁴⁹. Deres avisartikkel er først og fremst gjengivelser fra de trønderske avisene, men det viser oss likevel hvilket omfang saken hadde fått på landsbasis.

³⁸ «Gjenfundet som lik.», *Indtrøndelagen* 04.08.1919: 2

³⁹ «Er Fin- Paal blit dræpt?», *Indtrøndelagen*, 05.08.1919: 2

⁴⁰ Ibid: 2

⁴¹ Ibid: 2

⁴² «Er Finn- Paal myrdet?», *Dagsposten*, 05.08.1919: 5

⁴³ Ibid: 5

⁴⁴ «Fin-Paal-saken.», *Indtrøndelagen*, 06.08.1919: 3

⁴⁵ «Snaasamysteriet.», *Nationen*, 07.08.1919: 3

⁴⁶ «Finn-Paals gaadefulde død.», *Morgenbladet*, 08.08.1919: 3

⁴⁷ «En opklaret hevnakt.», *Aftenposten*, 08.08.1919: 4

⁴⁸ «Finn-Paal- mordet.», *Dagbladet*, 09.08.1919: 1

⁴⁹ «Finn-Paal Mysteriet opklaret.», *Bergens Aftenblad*, 08.08.1919: 4

3.2 Saken utvikler seg

Fredag den 8. august utvikler imidlertid saken seg. Denne dagen har saken ikke bare blitt en forsidesak i *Intrøndelagen*, men får også heretter tilnavnet «Fin-Paal-saken». Vi får vite at politiet er overbevist om at «Finn-Paal» har blitt drept, og at «morderen ikke har vært alene».⁵⁰ Dagen etter følger også *Trondhjems Adresseavis* opp og skriver om saken. Også her blir saken nå referert til som «Finn-Paal-saken».⁵¹ De har imidlertid også en underoverskrift denne dagen: «Den arresterte svenske negter fremdeles at ha forøver mordet».⁵² Som nevnt vet vi på dette tidspunktet enda lite om menneskene som var involvert i saken. De få opplysningene vi har frem til nå begrenser seg stort sett til nasjonalitet og etnisitet. De neste dagene får vi imidlertid flere og flere beskrivelser at hovedpersonene etter hvert som saken utvikler seg. I *Indtrøndelagens* oppdatering på saken mandag 11. august, får vi også de første større beskrivelsene av Grunnstrøm og Brandsfjell:

«Det viser sig forøvrig at Grunnstrøms papirer ikke er i orden. Han er som nevnt svenske, men har ikke bragt sine papirer i orden ved innflytningen her til landet. Der foretas i den anledning undersøkelser angaaende hans forhold i Sverige, og efter forlydende er det oplyst at han ogsaa der har været i berøring med politiet.»⁵³

Noe vi allerede merker oss er viktigheten av å påpeke at den mistenkte i saken er svensk statsborger. Og ikke bare er Grunnstrøm han svensk, men det viser seg at han verken har oppført seg som en lovlydig borger i hjemlandet eller hatt papirene i orden ved innflyttingen til Norge. I samme artikkel får vi også opplysninger om Brandsfjell:

«Fin-Paal var – som navnet viser – lap. Som bekjendt har lapperne ofte efter folketroen været i besiddelse av usædvanlige evner. Det er ikke frit for at ogsaa Fin-Paal har hat ord paa sig i den retning. Blandt andet heter det at han kunde «syne» tyven, som det uttrykkes. Det vil si at han ved at se i et brændevinsglas skulde kunne se hvem som var tyven, naar noget var blit stjålet. Denne overtro ledet til at han tildels var frygtet.»⁵⁴

Fremstillingen om at «Finn-Paal» visstnok skal ha hatt synske evner preges her i stor grad av stereotypi om at samer var et folk med magiske evner. Det som imidlertid er interessant i denne sammenhengen er at hans synske evner blir presentert som relevant i en sak hvor den mistenkte drapsmannen skal ha drevet med tjuvfiske. Andre stereotypiske fremstillinger, som vi også allerede kan se fra start av, er navnene som de involverte i saken blir referert til. Brandsfjell blir

⁵⁰ «Fin-Paal-saken», *Indtrøndelagen* 08.08.1919: 1

⁵¹ «Finn-Paalsaken», *Trondhjems Adresseavis* 09.08.1919: 3

⁵² Ibid: 3

⁵³ «Fin-Paal-saken», *Indtrøndelagen*, 11.08.1919: 1

⁵⁴ Ibid: 1

gjennom hele første fasen av saken ikke presentert med sitt 'egentlige' navn, men referert til som «Finn-Paal». Ikke før i en avisartikkel publisert 16. oktober i *Indtrøndelagen* får vi lese hele hans egentlige navn.⁵⁵ Stort sett gjennom hele saken presenteres han som «Finn-Paal», noen ganger blir han også referert til som «lappen» eller «finnen» og i noen tilfeller til fornavnet sitt «Paal». I motsetning til Brandsfjell blir Grunnstrøm imidlertid allerede 6. august i en artikkel i *Indtrøndelagen* presentert med sitt fulle navn. Han blir også gjennom hele saken jevnt referert til med navnet sitt, men også vekselvis som «svensken», eller «morderen».

Tirsdag 12. august trykker *Dagsposten* en artikkel som informerer om at det nå: «ansees bragt paa det rene, at Fin-Paal er blit kvalt. Ved undersøkelsen av liket blev det nemlig bl.a. konstateret, at et tørklæ, som laa stramt om likets hals, var vridd paa en slik maate, at man maa anta at Fin-Paal er blit kvalt ved tørklædet.»⁵⁶ Dette er første gang vi får lese om på hvilken måte man mistenker at Brandsfjell hadde mistet livet på. Deretter blir det stille i avisene noen dager, inntil lørdag 16. august, hvor *Indtrøndelagen* publiserer en ny oppdatering i saken. I artikkelen meldes det om at politiet fortsatt holder på med etterforskningen, men med noe blandet hell: «veiret var slik, at det i høi grad vanskeliggjorde undersøkelsene. Blandt andet gjaldt undersøkelsene denne gang om det var mulig at finde Fin-Paals skindsæk, en slags skræppe til å ha på ryggen, av den slags som finnerne pleier at bruke»⁵⁷ Denne dagen er det først og fremst fokus på hva man kunne finne ut, om man hadde funnet denne «skræppen». Henvisningen til «Finn-Paals» sekk som en 'skræppe'; «av den slags som finnerne pleier å at bruke» fremstår her som generalisering av samer. To dager senere, mandag 18. august trykker både *Dagsposten*⁵⁸ og *Trondhjems Adresseavis*⁵⁹ en ny artikkel. Begge artiklene er omtrentlige gjentakelser av det som ble publisert i *Indtrøndelagen*, hvor det settes spørsmålsteget ved «Finn-Paals skræppe». I *Trondhjems Adresseavis* imidlertid med underoverskriften: «Hvor er Fin-Paals skræppe?»⁶⁰ Slik som i *Nidaros*, fremstilles saken denne dagen som en slags krimgåte, hvor «Finn-Paals skræppe», fungerer som en slags gåte eller ledetråd.

3.3 «Beviserne mot Grunnstrøm hoper sig op» - Grunnstrøm blir tiltalt

På dette tidspunktet begynner saken utvikle seg hurtig, og det kommer frem i avisene at politiet blir mer og mer overbevist om at Grunnstrøm står bak ugjerningen. Lørdag 23. august

⁵⁵ «Fin-Paal-saken.», *Indtrøndelagen*, 16.08.1919: 1

⁵⁶ «Fin-Paal-saken.», *Dagsposten*, 12.08.1919: 4

⁵⁷ Ibid: 1

⁵⁸ «Fin-Paal-saken.», *Dagsposten*, 18.08.1919: 2

⁵⁹ «Fin-Paalsaken.», *Trondhjems Adresseavis*, 18.08.1919: 5

⁶⁰ Ibid: 5

skriver *Indtrøndelagen* at: «Beviserne mot Grunnstrøm hoper sig op».⁶¹ Leserne får likevel ikke vite hvorvidt det vil reises sak mot den mistenkte: «Politimesteren uttalte dog at der endda ikke kan sies noget om selve tiltalespørsmålet. Saa langt er undersøkelserne endda ikke kommet»⁶² Både *Dagsposten*⁶³ og *Trondhjems Adresseavis*⁶⁴ kommer med en omtrentlig gjentagelse av *Indtrøndelagens* avisartikkel fra 25. august. Den 3. september skriver *Trondhjems Adresseavis* imidlertid at «der vil bli reist tiltale mot Grunnstrøm»,⁶⁵ denne meldingen publiseres imidlertid ikke i noen andre aviser før i *Indtrøndelagen* 23. oktober: «Svensken Johan Alfred Grundstrøm, som er sigtet for drap av finnen Paal Johnsen Brandfjeld – almindelig kaldet Fin-Paal – oppe ved Grønningen i Snaasa, sitter fremdeles i varetægtsarrest i fængslet i Stenkjær».⁶⁶ Videre skriver avisen at: «Efter hvad vi har grund til at tro ligger alt slik an, at det er al sandsynlighed for, at tiltale blir reist.»⁶⁷ Dette er som jeg var inne på tidligere, første gang vi får lese Brandsfjells fulle navn i avisene i løpet av dekningen av saken. Samme melding publiseres også i *Trondhjems Adresseavis* og i *Nidaros*, den 25. oktober.⁶⁸ Den 24. oktober publiseres i tillegg en lignende melding i *Nord-Trøndelag* med samme beskjed: «Dokumentene angaaende den nu bekjente Finn-Paal-sak er av politimesteren i Inndtrøndelagen sendt statsadvokaten».⁶⁹ Dette er første gang saken omtales i avisene *Nord-Trøndelag* og *Nidaros*.

4.0 Andre fase

4.1 Rettsaken

Den 3. desember begynte rettsaken mot Grunnstrøm i Trondheim lagmannsting. Og i de første dagene i desember kan vi særlig i avisene *Nidaros*, *Trondhjems Adresseavis*, og *Indtrøndelagen* følge rettsaken. Avisa *Nord-Trøndelag* følger også saken, men i en mye mindre grad.

⁶¹ «Fin-Paal-saken.», *Intrøndelagen*, 23.08.1919: 1

⁶² Ibid: 1

⁶³ «Mordet paa Fin-Paal», *Dagsposten*, 25.08.1919: 5

⁶⁴ «Fin-Paal-saken.», *Trondhjems Adresseavis*, 25.08.1919: 2

⁶⁵ «Fin-Paal-affæren», *Trondhjems Adresseavis*, 03.09.1919: 3

⁶⁶ «Fin-Paal-saken.», *Indtrøndelagen*, 23.10.1919: 1

⁶⁷ Ibid: 1

⁶⁸ «Fin-Paal-saken», *Trondhjems Adresseavis*, 25.10.1919: 3

⁶⁹ «Dokumenterne», *Nord-Trøndelag*, 24.10.1919: 2

4.1.1 Nidaros

Den 2. desember kan vi i en liten notis lese at «Finn-Paal-saken» neste dag kommer til behandling i «lagmandstinget» i Trondheim.⁷⁰ På dag to av rettsaken, 4. desember er det trykket store avisoppslag i *Nidaros* om «Finn-Paal-saken», som også velger å titulere artikkelen med en litt mystisk overskrift: «Finn-Paal-saken, det gaadefulde fjeldets drama.»⁷¹ og videre i en underoverskrift: «Den 80-aarige laps mystiske forsvinden paa viddene mellem Snaasa og riksgrensen. – Tiltalen mot Grundstrøm. – Det underlige skrik ved Grønningen.»⁷¹ De spenningsfylte overskriftene har som et tydelig mål om å tiltrekke seg lesere. Denne mystikken fortsetter også videre i artikkelen: «Den 20. september 1918 blev det langt inde paa viddene mellem Snaasa og riksgrensen utspilt et gaadefuldt fjeldets drama, hvis gang endda ikke er helt opklart i enkeltheter, men som dog har ført den 30-aarige svenske Johan Alfred Grundstrøm paa tiltalebenken»⁷². Vi får også vite at han er tiltalt for å ha «forvoldt Paul Johnsen Brandfjelds død ved kvælning, subsidiært at ha tilføiet ham skade med døden tilfølge».⁷³ Allerede fra begynnelsen av tar *Nidaros* i bruk en mer litterær stil, for å skape spenning i sin fremstilling av saken, enn det vi kommer til å se i de andre avisene. Dette ser vi også gjennom *Nidaros* personskildring av både Brandsfjell og Grunnstrøm. Om Brandsfjell får vi lese at han «var 80 aar, men tiltrods for sin høie alder merkelig rask og rørig»⁷⁴ Grunnstrøms beskrivelse blir derimot stående som en noe kontrastfylt motsetning: «Johan Alfred Grundstrøm er en spædvoksen kar; han har et blink med øiet som vidner om noget brutalt», men: «ellers er det intet som leder tanken hen paa forbryderen».⁷⁵ I en ytterligere beskrivelse av Grunnstrøm får vi imidlertid vite mer om hans bakgrunn:

«Da han i 1914 kom til Norge, hadde han dog et par ganger været i konflikt med sit hjemlands lov og var baade i 1908 og 1911 dømt for tyveri, den ene gang til 8 maaneder, den anden 1aar. Han slog sig ned i Snaasa og drev som skogs- og gaardsarbeider. Forresten likte han at gaa paa fiske i fjeldet, og han tok det ikke altid saa nøie med om det var lovlig eller ei – det gjorde forresten ikke Finn-Paal heller, sa lendsmand Brede i sin vidneforklaring».⁷⁶

I begynnelsen får vi et inntrykk av at de to hovedpersonene i saken virker nokså ulike, mot slutten får vi imidlertid vite at de også hadde noe til felles: de likte begge å fiske, og de

⁷⁰ «Finn Paal-saken», *Nidaros*, 02.12.1919: 3

⁷¹ «Finn-Paal-saken, det gaadefulde fjeldets drama.», *Nidaros*, 04.12.1919: 5

⁷² Ibid: 5

⁷³ Ibid: 5

⁷⁴ Ibid: 5

⁷⁵ Ibid: 5

⁷⁶ Ibid: 5

brydde seg ikke så mye om regler. Hvorvidt det kan tolkes som et frampek på hvordan hendelsen skulle utspilles, overlates her til leseren.

Videre i avisartikkelen får vi også lese om omstendighetene rundt «Finn-Paals» forsvinning:

«Folk i bygden syntes det derfor var merkelig han ikke kom nedover, og deres forundring vokste, da de fik høre at de som var ute for at lete efter ham hadde fundet drengestuen i en slik stand, at det syntes som beboeren hadde forlatt den bare for en liten stund – han maatte være kommet væk pludselig: utenpaa døren stod ogsaa med ubehjælpelig kullskrift disse ord: «*Jeg kommer snart. En liten tur.*». Men Finn-Paal kom ikke igjen, og etterforskningene gav intetsomhelst resultat, - selv var han borte, baaten likesaa.»⁷⁷

Som nevnt, ser man tydelig *Nidaros* litterære stil i sin fremstilling av saken. Med et språk som fremstiller saken som en slags spennende krimgåte, gjøres den mer interessant for leserne. I artikkelen får vi også lese om vitnene som kalles inn: «det er 32 ialt, deriblandt en lap av navnet Middagsfjeld, lensmand Brede i Snaasa (..) og brødrene Alf og Martin Husa, de sidste kommer til at spille en fremtrædende rolle i retsforhandlingene».⁷⁸ Allerede her får vi også vite, som et slags frampek hvem som er mer involvert i saken og ikke.

Denne beskjeden som var skrevet i kullskrift blir deretter gjenstand for debatt i rettsaken. Blant annet Lensmannen: «(tror bestemt at det var skrevet av Finn-Paal, (...))» og begrunner dette med at «Finn-Paal var som nævnt lap og det er kjendt (...) at lappe, som andre ogsaa, kan være mistænksomme og mente en meddelelse om, at han »snart kom igjen« skulde beta dem, som muligens hadde uærlige hensigter».⁷⁹ Denne fremstillingen av «Finn-Paal» er tydelig preget av stereotypier. Fordi at han er samisk, ble det sett på som sannsynlig at han skulle skrevet lappen, fordi samer visstnok skulle være kjent for å «kunne være mistænksomme».⁸⁰ Her blir «Finn-Paal» ilagt stereotypiske egenskaper på bakgrunn av at han tilhører en bestemt gruppe mennesker. Videre gir Lensmannen også en beskrivelse av Grunnstrøm: «Lensmannen omtaler tilt. som en, der i bygden hadde ord for at være brutal i baade i ord og handling og som flere var ræd.»⁸¹ Om Brandsfjell gir Lensmannen også følgende uttalelse: «han ansaa det utænkelig at Finn-Paal skulde ha git G. Smør (...) det var i smørnødens værste tid og Finn-Paals karakter var ikke saadan, at han bar smør tilfjelds og

⁷⁷ Ibid: 5

⁷⁸ Ibid: 5

⁷⁹ Ibid: 5

⁸⁰ Ibid: 5

⁸¹ Ibid: 5

forærte andre av det.»⁸² Denne beskrivelsen av Brandsfjell kan tolkes på flere måter. Kanskje anså Lensmannen Brandsfjell som en noe gjerrig type.

De store avisoppslagene fortsetter også dagen etter, den 5. desember. *Nidaros* trykker denne dagen en artikkel med overskriften: «Finn-Paal-sakens gaade uløst. Dom ventes idag.»⁸³ *Nidaros* fortsetter delvis med sin litterære stil også denne dagen, men har en noe mer saklig fremstilling enn før. Vi får lese fortsettelsen av vitneutsagnene, og vi får flere beskrivelser av selve vitnene. De meste sentrale vitnene foruten Grunnstrøm, er som vi har blitt hintet om: brødrene Alf og Martin Husa. Om Alf Husa får vi følgende beskrivelse: «Alf er lyshåret gut med et aapent ansigt, han svarer hurtig og uten famlen i motsætning til sin bror Martin».⁸⁴ Til kontrast fra Alf beskrives Martin som:

«et vidne som intet husker (...) han er mellem 25 og 30 aar og i visse henseender sin brors motsetning. Han søger at slippe fra det med at fortælle saa litet som mulig. (...) Det mest karakteristiske ved hans prov er den glemsomhet det præges av. Han søger at uttale sig saa svævende som mulig. Saa meget fremgaar dog av hans forklaring, at han negter at ha talt til Sofie Olsen og Johan om at Finn- aal skulde faa juling av Alf og svensken – jeg husker det ikke, lægger han til».⁸⁵

Det er tydelig at journalistene i *Nidaros* har moret seg litt over Martins «glemsomhet», og skriver i en litt ironisk tone om hele denne seansen. Artikkelen avsluttes med at det blir informert om at «vidneførselen fortsætter idag og dom falder antagelig i løpet av eftermiddagen eller kvelden».⁸⁶

Neste dag, den 6. desember får vi lese dommen i følgende overskrift i *Nidaros*: «Grundstrøm idømt 3 aars fængsel».⁸⁷ Underoverskriften sier imidlertid: «Frifundet for drap, kjendt skyldig i legemsbeskadelse med døden tilfølge».⁸⁸ I artikkelen får vi lese de siste vitneutsagnene samt rettsprosedyrene frem til dommen ble avsagt. Statsadvokaten legger blant annet vekt på forholdet mellom Grunnstrøm og Brandsfjell:

«Grundstrøm er den sidste som det er oplyst har talt med Paal og om forholdet mellem disse to bragte Karsten Bostad oplysning av den høieste interesse, nemlig at Paal helt siden april ifjor hadde betragtet Grundstrøm med mistænksomhet. Dette er første gang vi hører om uvenskap mellem dem; men det er ikke sidste. Den 17. septbr. brukte tiltalte trudsler mot Paal i en samtale med Anna Gravbrøt, til hvem han sa at Paal skulde til botn. Ogsaa til Johan Ulven brukte han truende ord om lappen, ja han svor endog paa det, sier Johan. Den 19. fortæller Martin, at

⁸² Ibid: 5

⁸³ «Finn-Paal-sakens gaade uløst. Dom ventes idag.», *Nidaros*, 05.12.1919: 5

⁸⁴ Ibid: 5

⁸⁵ Ibid: 5

⁸⁶ Ibid: 5

⁸⁷ «Grundstrøm idømt 3 aars fængsel.», *Nidaros*, 06.12.1919: 7

⁸⁸ Ibid: 7

Grundstrøm og Alf laa igjen oppaa fjeldet som en trussel mot Paal. Og da han anden gang kom tilbake (...) var han saa sint at det lyste rødt av øinene hans, sier Alf. Alt dette er momenter, som stiller Grundstrøms «venskap» med Paal i et eiendommelig lys ...»⁸⁹

Forsvareren til Grundstrøm vektlegger på sin side manglende bevis for at Grundstrøm skal stå bak Brandsfjells død, og peker på at: «det hele til syvende og sidst kommer til av avhænge av (...) den vegt man tillegger Alfs forklaring, og forsvareren mener det er grund til at være forsiktig her, da men vet at Alf har gjort sig skyldig i falsk forklaring.»⁹⁰ Deretter får vi lese følgende uttalelse fra lagmannen: «(...) Tiltalte kan selvfølgelig dømmes paa den slags beviser (...) – Der er ikke i denne sak oplyst noget som taler imot at tiltalte skal ha forøvet forbrydelsen. Saken er undersøkt saa nøiagtig og utførlig som jeg sjelden har set i nogen straffesak før.»⁹¹ Videre får vi lese følgende dom i *Nidaros*:

«Tiltalte kjendtes skyldig i legemsbeskadigelse med døden til følge og idømtes 3 aars fængsel med fradrag av 63 dage for utholdt varetægsarrest og til fortabelse av borgerlige rettigheter i 10 aar. Han ilagdes videre 100 kroner i saksomkostninger. I formildende retning blev tat hensyn til at avdøde kort tid før hadde stjaalet fisk fra tiltalte, i skjærpene retning til den brutale maate hvordpaa tiltalte hadde behandlet den 79 aar gamle mand. Domfældte forlangte betænkingstid.»⁹²

Deretter blir det stille i *Nidaros*. Den 16. desember vi kan imidlertid lese i en liten notis: «Grundstrøm, svensken som dræpte Finn-Paal har vedtatt lagmandsrettens dom. 3 aars fængsel. Han overflyttes nu til fængsel i Kristiania»⁹³ Som vi nettopp leste, ble Grundstrøm imidlertid frikjent for drap, men «kjendt skyldig i legemsbeskadelse med døden tilfølge».⁹⁴ *Nidaros* vrir dermed litt på fremstillingen av faktaene her.

4.1.2 Trondhjems Adresseavis

Trondhjems Adresseavis skriver den 3. desember at: «For lagmandstinget som sammentrær her i byen i formiddag, skal bl.a. den meget omtalte Fin-Paalsag behandles».⁹⁵ Neste dag får vi en ny oppdatering. På forsiden av avisa kan vi denne dagen lese overskriften: «Finn-Paalsaken for lagmandsret» Og den noe finurlige underoverskriften: «Saken utvikler sig til et uhyggelig drama. – Blev Finn-Paal myrdet fordi han hadde stjaalet 20 ørreter?»⁹⁶ I artikkelen

⁸⁹ Ibid: 7

⁹⁰ Ibid: 7

⁹¹ Ibid: 7

⁹² «Grundstrøm», *Nidaros*, 16.12.1919: 4

⁹³ Ibid: 4

⁹⁴ «Grundstrøm idømt 3 aars fængsel.», *Nidaros*, 06.12.1919: 7

⁹⁵ «Fin-Paalsaken for lagmandsret.», *Trondhjems Adresseavis*, 1919, 3. des.: 3

⁹⁶ «Fin-Paalsaken for lagmandsret.», *Trondhjems Adresseavis*, 1919, 4. des: 1

blir vi først og fremst informert om at: «Lagmandsretten paabegyndte igaar formiddag behandlingen av Fin-Paal-saken.»⁹⁷ Videre får vi presentert hva tiltalen mot Grunnstrøm går ut på:

«Johan Alfred Grundstrøm, fød 25de juni 1889 i Sverige, for tiden fængslet, er tiltalt for antagelig 20de september 1918 i godseier Schultz drengstue i Snaasen at ha forvoldt Paul Johan Brandfjelds død ved at kvæle ham eller paa anden maate skadet ham saaledes at det har forvoldt hans død».⁹⁸

Vi kan deretter lese at: «Tiltalte erklærte sig ikke skyldig.»⁹⁹ Vi får ingen videre særlige beskrivelser av Grunnstrøm i *Trondhjems Adresseavis* denne dagen. Vi får imidlertid en liten personskildring av Brandsfjell: «Fin-Paal skildres som en rask, rørig og munter lap trods sine 80 aar, og fandt sig godt tilrette deroppe.»¹⁰⁰ Fra de ulike vitneutsagnene får vi også flere andre opplysninger: «Lappen Middagsfjeld (...) meddelte at han kjendte Fin- Paal og hans vaner. Han var sterkt og frisk og god til at gaa i fjeldet.»¹⁰¹ Av et annet vitne blir han imidlertid beskrevet som: «ikke større end at en mand kunde bære ham»¹⁰², og at «Rygtevis hadde han hørt at denne var litet likt».¹⁰³

I begynnelsen av artikkelen får vi lese hendelsesforløpet som har ledet frem til saken:

«Da man ut i september intet hørte eller saa til Fin- Paal sendte fattigvæsenet 2 mand indover fjeldet for at lete efter ham, men de fandt ham ikke. (...) Da man saa sent som i slutten av november ikke hadde hørt noget til Fin-Paal begyndte det at gaa rygter i bygden om at det maatte være noget galt paaferde.»¹⁰⁴

Trondhjems Adresseavis har et mer nøkternt språk i motsetning til *Nidaros* spenningsfylte og litterære fremstilling. Dette ser vi gjennom hele avisartikkelen. Mens *Nidaros* blant annet skriver: «det underlige skrik ved Grønningen»¹⁰⁵, velger *Trondhjems Adresseavis* noe mer enkelt å beskrive det som «skriket fra Drengestuen».¹⁰⁶ Både *Trondhjems Adresseavis* og *Nidaros* har imidlertid trykket inn de samme rettstegningene og også et tegnet kart over Grønningen som skal beskrive hendelsesforløpet.

Neste dag, fredag 5. desember fortsetter rettsaken, og i *Trondhjems Adresseavis* blir

⁹⁷ Ibid: 1

⁹⁸ Ibid: 1

⁹⁹ Ibid: 1

¹⁰⁰ Ibid: 1

¹⁰¹ Ibid: 1

¹⁰² Ibid: 1

¹⁰³ Ibid: 1

¹⁰⁴ Ibid: 1

¹⁰⁵ «Fin-Paalsaken for lagmandsret», *Nidaros*, 04.12.1919: 5

¹⁰⁶ Ibid: 1

det trykket store avisoppslag om rettsaken også denne dagen. I tillegg kan vi lese en større omtalelse om «Finn-Paal» under overskriften: «Fin-Paal-dramaet»: «En som kjendte ham, fortæller».¹⁰⁷ Artikkelen består stort sett av fortellinger og historier om «Finn-Paal» og hans liv. Denne avisartikkelen vil jeg imidlertid komme tilbake til i en senere del av oppgaven. Blar vi et par sider videre kommer vi frem til fortsettelsen av rettsaken. Her møter vi overskriften: «Finn-Paalsaken: «Dramaet i drengestuen er fremdeles et mysterium. De sakkyndiges utredning tyder paa at Finn- paal maa være kvalt.»».¹⁰⁸ Artikkelen inneholder mye av den samme informasjonen som vi får i *Nidaros*, men også denne dagen har *Trondhjems Adresseavis* imidlertid en litt annen tilnærming til saken, sammenlignet med *Nidaros*. Dette ser vi blant annet et eksempel på når det gjelder hvordan *Nidaros* og *Trondhjems Adresseavis* velger å skrive om vitnet Martin Husa. Som jeg var inne på i forrige delkapittel skriver *Nidaros* i en litt ironisk tone om hvor vanskelig Husa har for å huske. Dette fortøner seg noe annerledes i *Trondhjems Adresseavis*, som også har underoverskriften: «Martin Husas forklaring», etterfulgt av: «Det næste vitne var Martin Husa som ogsaa blev foreholdt at forklare sig i fuldt ut overensstemmende med sandheten. Statsadv.: Hvilken dag var det De gik til Deres fars sæter? Vidnet: Datoen husker jeg ikke. Stadsadv.: Snakket de med Johan Ulven? Vidnet: Ja, men jeg husker ikke hvad vi snakket om.».¹⁰⁹ Slik fortsetter også utspørringen av vitnet. I motsetning til *Nidaros* skriver *Trondhjems Adresseavis* kort og godt hva som blir sagt uten å videre utbrodere eller lage en ironisk fremtoning av det hele. Denne stilen fortsetter også stort sett gjennom hele artikkelen.

Som i *Nidaros* får vi den 6. desember kan vi i *Trondhjems Adresseavis* lese dommen, samt de siste vitneutsagnene fra forrige dag. Vi får også lese statsadvokatens argumenter, som stort sett inneholder det samme som i *Nidaros*, dog med ulike detaljer:

«Statsadvokat Wollebæk uttalte: Det er al grund til å tro at Fin-Paal var frisk og sterk trods sin høie alder, og det er oplyst av flere vidner at han var en fjeldvant kar, og at han var vant til at færdes i baat i alleslags veir. (...) Bostad hadde oplyst at Grunnstrøm og finnen var uvenner vaaren 1918 og at Fin-Paal siden hadde været ræd svensken. (...) Dette at Grunnstrøm hadde været sterkt ophidset, da han kom tilbaake fra drengestuen taler ogsaa sterkt imot ham. (...) Fin-Paal hadde til at begynde med ikke været villig til at levere fisken fra sig. (...) Han maatte ta ham i skulderen og ryste ham og etterpaa kaste ham i gulvet. Efter dette at dømme er der liten grundt til at tro at disse to skiltes som venner. Tiltalte har oplyst at finnen vilde bruke øks og kniv. (...) Det ligger nærmere at anta at han har villet bruke øksen og kniven til selvforsvar.»¹¹⁰

¹⁰⁷ «Fin-Paal-dramaet.», *Trondhjems Adresseavis*, 05.12.1919: 5

¹⁰⁸ Ibid: 7

¹⁰⁹ Ibid: 7

¹¹⁰ Ibid: 7

Vi får deretter lese følgende dom: «Grunnstrøm frifundet for forsætlig drap, men kjendt skyldig i legemsbeskadelse med døden tilfølge. Straffen blir 3 aars fængsel».¹¹¹ «Ved straffeutmaalingen blev der formildende retning tat hensyn til at Fin-Paal hadde stjaalet fisk fra tiltalte, i skjærpende retning til den brutale maate tiltalte hadde gaat frem paa mot en gammel mand»¹¹² Deretter blir det stille også i *Trondhjems Adresseavis* frem til 19. desember hvor vi kan lese følgende: «Svensken Grundstrøm har vedtatt dommen. Han er overflyttet til fængsel i Kristiania».¹¹³ Til forskjell fra *Nidaros* skriver også *Trondhjems Adresseavis* også her kort og konsist.

4.1.3 Dagsposten

Den 3. desember trykker *Dagsposten* et stort avisoppslag om «Finn-Paal-saken». Artikkelen tituleres med: «Er Fin-Paal myrdet eller omkommet ved en ulykke?».¹¹⁴ Hittil hadde saken kun blitt skrevet om i Trondheimsavisa av *Dagsposten*. Fra nå av omtales den imidlertid i den landsdekkende utgaven av *Dagsposten*. Noe som også sier oss at saken må ha fått større oppmerksomhet på landsbasis på dette tidspunktet. I begynnelsen får vi derfor en oppsummering av hendelsen og saken så langt. Når vi kommer til navnet på den tiltalte i saken, er det benyttet uthevet og fet skrift, og navnet skiller seg dermed tydelig ut i teksten.¹¹⁵ Videre får vi også vite at: «Tiltalte som er svensk undersaat er født i 1889. Han er arbeider, er gift og har et litet barn. Siden 1914 har han opholdt sig i Snaasentragterne. Han er straffet i Sverige for tyveri».¹¹⁶ Til kontrast får vi om Brandsfjell vite følgende: «Paul Johnsen var lap. Han var næsten 80 aar, men rask og levet hele sommeren av fiske og jagt. Sommeren 1918 hadde han lov til at bo i den nævnte drængestue».¹¹⁷ Om Grunnstrøm får vi ikke bare vite om familieforhold og bakgrunn, men i tillegg fødselsår. Opplysningene vi får om Brandsfjell begrenser seg derimot stort sett til at han var «lap» og «næsten 80 aar».¹¹⁸

Allerede neste dag, 4. desember trykkes det en ny artikkel om saken i *Dagposten*. Denne dagen under tittelen: «Dramaet ved Grønningen».¹¹⁹ Underoverskriften lyder som følger: «Er Fin-Paal blit kvalt inde i drengestuen og liket derefter baaret ut i vatnet.»¹²⁰

¹¹¹ «Dommen i Finn-Paalsaken», *Trondhjems Adresseavis*, 06.12.1919: 2

¹¹² Ibid: 7

¹¹³ «Finn-Paal-saken», *Trondhjems Adresseavis*, 19.12.1919: 3

¹¹⁴ «Er Fin-Paal myrdet eller omkommet ved en ulykke?», *Dagsposten*, 03.12.1919

¹¹⁵ Ibid: 4

¹¹⁶ Ibid: 4

¹¹⁷ Ibid: 4

¹¹⁸ Ibid: 4

¹¹⁹ «Dramaet ved Grønningen», *Dagsposten*, 04.12.1919: 2

¹²⁰ Ibid: 2

Artikkelen er noe mer kortfattet sammenlignet med *Nidaros* og *Trondhjems Adresseavis* sine avisartikler. *Dagsposten* har også en mer saklig tilnærming til saken i likhet med *Trondhjems Adresseavis*, men spiller også litt på dramatikken for å skape en spenning i likhet med *Nidaros*, dog på en litt annen måte. Dette kommer frem blant annet denne dagen. Om undersøkelsene og avhørene rundt skriket skriver *Dagsposten*:

«Lensmandsfuldmægtigen og Alf Husa stillet sig op paa det sted, hvor han hadde staat, da Grunnstrøm var nede hos Fin-Paal. De hørte tydelig haukingen fra Drengestuen. *Ved det tredie hauk fo' r Alf Husa sammen og utbrøt: - Nei huf! Dette var husji!* Han småtrampet nervøst omkring paa stedet og fortalte at netop slik var det hauket hadde lydt.»¹²¹

I likhet med *Nidaros*, bruker også *Dagsposten* ulike knep for å skape en spenning over saken, og dermed tiltrekke seg lesere. Dette ser vi blant annet ved at ulike fraser eller replikker blir skrevet i kursiv. De kursiverte setningene og frasene fungerer som et slags blikkfang i teksten, noe som leserne kanskje stopper ved og i større grad tenker over. Spesielt er det de mest 'mistenkelige' eller 'spenningsfylte' aspektene som kommer frem i saken som blir kursivert. Et annet eksempel på dette er når Marie Grunnstrøm vitner for retten: «Tiltaltes hustru hadde til lensmandsfuldmægtigen oplyst at Grunnstrøm var vaat, da han kom tilbake fra fisketuren den 21de september. *Men det regnet ikke i de dagene*».¹²² Som nevnt, preges språket i *Dagsposten* preges av en mer saklig tilnærming i likhet med *Trondhjems Adresseavis*, og i motsetning til *Nidaros*. Resten av artikkelen følger rettsaken og vi får lese de ulike vitneutsagnene skiftevis som replikker og gjenfortelling.

Neste dag, den 5. desember fortsetter saken også i *Dagsposten*. Artikkelen består også denne dagen stort sett av gjenfortelling og sitering av rene replikker fra rettsaken. *Dagsposten* fortsetter også med å utheve enkelte fraser og uttalelser i kursiv:

«*Det viste sig at de brudd som var fundet paa Fin-Paals strupehode og lungeben, lettest opstaar ved voldsom sammensmøring. Der er nu tre muligheter: 1. Bruddene kan skyldes dyr som har angrepet liket. (...) 2. De kan være tilfældig opstaat (...) 3. Voldelig indgrep paa halsen gir den bedste forklaring paa bruddenes opstaaen. Det er ogsaa sandsynlig at bruddene er opstaat, mens Fin-Paal levet.*»¹²³

Vi får ingen særlige beskrivelser av hovedpersonene som er involvert i saken i *Dagsposten* i disse to dagene. Dagen etter, den 6. desember er det imidlertid trykt en stor artikkel som omhandler «Finn-Paal» og hans liv. Denne artikkelen vil jeg imidlertid komme tilbake til i en

¹²¹ Ibid: 2

¹²² Ibid: 2

¹²³ Ibid: 2

senere del av oppgaven. Blar vi om får vi i en mindre artikkel lese dommen i saken. I motsetning til *Nidaros* og *Trondhjems Adresseavis* får vi ikke i *Dagsposten* lese siste del av rettsaken. Dommen lyder imidlertid som følgende i *Dagsposten*: «ikke skyldig i drap, men skyldig i legemsbeskadelse med døden tilfølge. Grunnstrøm blev derefter idømt tre aars fængsel med fradrag av 63 dage for utholdt varetægtsarrest. Dessuten blev han fradømt borgerlige rettighetheter for 10 aar og ilagdes 100 kroner i saksomkostninger».¹²⁴

4.1.4 Indtrøndelagen

Indtrøndelagens dekning av rettsaken preges i likhet med *Trondhjems Adresseavis* av en noe mer nøktern og nedtonet stil: «Fin-Paalsaken for lagmandsret.» er overskriften for avisartikkelen om «Finn-Paal-saken» den 4. desember.¹²⁵ Etterfulgt av: «Igaar begyndte som før meddelt behandlingen av Fin-Paalsaken ved lagmandsretten i Trondhjem. Sakens forhistorie er kjendt gjennom tidligere utførlige omtaler her i bladet».¹²⁶ Artikkelen til *Indtrøndelagen* er ganske kortfattet denne dagen, man får presentert de viktigste opplysningene så langt i rettssaken. Vi får imidlertid også presentert noen fakta om Grunnstrøm: «Tiltalte som er svensk undersaat er født i 1889. Han er arbeider, er gift og har et litet barn. Siden 1914 har han opholdt sig i Snaasentragerne. Han er straffet i Sverige for tyveri»,¹²⁷ samt hva han er tiltalt for: «Tiltalen gaar ut paa at han ved kvælning eller «paa anden maate» har forvoldt Paul Johnsen Brandsfjelds død – antagelig den 20de september 1918. Grunnstrøm erklærte sig ikke skyldig.»¹²⁸ Dette er de samme opplysningene som vi har fått i de andre avisene. Om Brandsfjell får vi derimot ikke presentert noe annet enn navnet hans denne dagen.

Neste dag, den 5. desember kan vi lese et stort oppslag om «Fin-Paalsaken» i *Indtrøndelagen*.¹²⁹ Ved inngangen til artikkelen står det oppført «Efter «Nidaros»», noe som kan tyde på at *Intrøndelagen* har fått stoffet sitt fra avisa *Nidaros* denne dagen. Når vi imidlertid begynner å lese merker vi fort at *Intrøndelagen* i begynnelsen har en litt annen skrivestil og fremstilling av saken enn *Nidaros*. Selv om enkelte fraser er gjengitt ordrett fra *Nidaros*, har *Indtrøndelagen* i begynnelsen en litt annen vinkling av saken. I motsetning til

¹²⁴ «Dom i Fin-Paalsaken», *Dagsposten*, 06.12.1919: 6

¹²⁵ «Fin-Paalsaken for lagmandsret.», *Intrøndelagen*, 04.12.1919: 1

¹²⁶ Ibid: 1

¹²⁷ Ibid: 1

¹²⁸ Ibid: 1

¹²⁹ «Fin-Paalsaken», *Indtrøndelagen*, 05.12.1919: 2

Nidaros, innleder *Indtrøndelagen* sin avisartikkel med litt bakgrunnsinformasjon om Brandsfjell:

«Den gamle holdt til i fjeldet hele sommeren og hadde i fjor av godseier Schultz, som eier et sommeropholdssted ved vandet Grønningen, faat lov at bo i dettes drengestue, der stelte han sig selv og derfra foretok han turer omkring til de mange vand, Snaasenfjeldene er saa rike paa. Grønningen ligger en dags køvvevei eller saa fra selve bygden, og den mest brukte vei fører gjennom Imsdalsføre. Finn-Paal hadde torvhytter flere steder paa fjeldet»¹³⁰

Som nevnt skriver *Indtrøndelagen* innledningsvis at de har hentet stoffet fra *Nidaros*. Informasjonen vi får her finner vi ikke i *Nidaros* sine avisartikler. Enkelte fraser kan man imidlertid finne igjen i *Trondhjems Adresseavis*. Noe annet vi også merker oss er at *Indtrøndelagen* nevner flere navn på steder og ulike setrer, som ikke nevnes i Trondheimsavisene. Dette kan tyde på at journalistene i *Indtrøndelagen* antagelig sitter med mer lokalkjennskap til både saken og Snåsa enn blant annet *Nidaros* og *Trondhjems Adresseavis*. Artikkelen i *Indtrøndelagen* er noe mer kortfattet sammenlignet med Trondheimsavisene denne dagen. Vi får heller ingen særlige beskrivelser eller bakgrunnsinformasjon om Grunnstrøm.

Dagen etter, den 6. desember trykkes en ny artikkel i *Indtrøndelagen*, med overskriften: «Fin-Paalsaken», og underoverskriften: «- Fra Lagmandsretten – Vidneavhørelsen».¹³¹ Saken har denne dagen blitt forsidesak. Som dagen før får vi innledningsvis lese «Efter *Nidaros*», noe som tyder på at *Indtrøndelagen* får stoffet sitt fra *Nidaros*. Enkelte steder er det også deler som er gjengitt ordrett fra *Nidaros* sin avisartikkel. Innholdet er stort sett det samme som vi har fått lese i de andre avisene denne dagen. Beskrivelsene av hovedpersonene er stort sett de samme som vi kan lese i *Nidaros*. Blant annet gjengir *Indtrøndelagen* lensmannens uttaltelse rundt sannsynligheten for at Brandsfjell er den som skulle skrevet beskjeden i kullskrift, hvor begrunnelsen er at «det er kjendt (...) at lappe (...) kan være mistænksomme».¹³² Videre får vi også lese lensmannens beskrivelse av Grunnstrøm som en brutal type «baade i ord og handling og som flere var ræd»¹³³ Vi får imidlertid også lese ulike ting, som derimot ikke nevnes i *Nidaros*. Blant annet får vi beskrivelser av Grunnstrøm under rettsaken: «Tiltalte sitter imens rolig i sin boks, ser ikke paa vidnet, men en blodstrøm synes at være skut op i ansiktet hans. Og han synes at bli

¹³⁰ Ibid: 2

¹³¹ «Fin-Paalsaken», *Indtrøndelagen*, 05.12.1919: 1

¹³² Ibid: 1

¹³³ Ibid: 1

bevæget da vidnet fortsetter».¹³⁴ Vi får også lese en annen beskrivelse av Brandsfjell fra lensmannen: «Om Finn- Paal forklarer lensmanden forøvrig, at han levet av jagt og fiske – lovlig og ulovlig.»¹³⁵

Indtrøndelagen sin dekning av saken preges i begynnelsen av en mer saklig og nøktern fremstilling i likhet med *Trondhjems Adresseavis*. Etter hvert ser man imidlertid at *Indtrøndelagen* gjengir og kopierer avisartiklene til Nidaros i større og større grad. Dette ser man også i avisa denne dagen, hvor *Indtrøndelagen* omtaler vitnet Martin Husa: «forresten var det yderst vanskelig at faa noget ut av Martin, som hadde «glemt» alt av betydning».¹³⁶ Her kan man i stor grad kjenne igjen noe av den ironiske tonen vi fant i *Nidaros*. *Indtrøndelagen* henger imidlertid en dag etter med sine oppdateringer på saken. I slutten av artikkelen kan man lese «(mere)», noe som kan tyde på at saken ikke er avsluttet og at rettsaken vil fortsette. På samme side meldes det imidlertid om at dommen i saken har kommet. Under «Dagens telegrammer» kan man lese: «Grundstrøm kjendt skyldig i legemsbeskadelse med døden tilfølge. Dømt til 3 aars fængsel». To dager etter at man kunne lese dommen i avisa, fortsetter imidlertid referatene fra rettsaken i *Indtrøndelagen*.¹³⁷ Denne artikkelen er stort sett ren kopi fra *Nidaros* sin artikkel den 6. desember. *Indtrøndelagen* har derfor i slutten av rettsaken i stor grad samme fremstilling og samme stil som *Nidaros*.

4.1.5 Nord-Trøndelag

Allerede den 2. desember skriver *Nord-Trøndelag* en liten notis som informerer om at «Finn-Paal-saken» skal behandles i retten påfølgende dag.¹³⁸ Den 5. desember skriver *Nord-Trøndelag* imidlertid en lengre artikkel om rettsaken, som denne dagen trykkes på forsiden av avisa. Under overskriften: «Finn-Paal-saken for lagmandsrett» kan vi innledningsvis lese «Efter «Dagsp.»s referat gjengir vi her et og annet fra sakens behandling»¹³⁹ I likhet med *Intrøndelagen* ser det ut til at også *Nord-Trøndelag* henter stoffet sitt fra en trondheimsavis. Vi finner derfor også mange fraser som er gjengitt fra *Dagsposten* i *Nord-Trøndelag* sin avisartikkel. Blant annet får vi samme beskrivelse av både Brandsfjell¹⁴⁰ og Grunnstrøm¹⁴¹

¹³⁴ Ibid: 1

¹³⁵ Ibid: 1

¹³⁶ Ibid: 1

¹³⁷ «Fin-Paalsaken», *Indtrøndelagen*, 08.12.1919: 1

¹³⁸ «Fin-Paalsaken», *Nord-Trøndelag*, 02.12.1919: 2

¹³⁹ «Finn-Paal-saken for lagmandsrett», *Nord-Trøndelag*, 05.12.1919: 1

¹⁴⁰ «Paul Johnsen var lap. Han var næsten 80 aar, men rask og levet hele sommeren av fiske og jagt. Sommeren 1918 hadde han lov til at bo i den nævnte drængestue». Ibid: 1

¹⁴¹ «Tiltalte som er svensk undersaatt er født i 1889. Han er arbeider, er gift og har et litet barn. Siden 1914 har han opholdt sig i Snaasentrakterne. Han er straffet i Sverige for tyveri». Ibid: 1

som vi leste i *Dagsposten* den 3. desember. Vi får ingen flere direkte personskildringer av Brandsfjell og Grunnstrøm. Vi får imidlertid lese andre beskrivelser av Grunnstrøm som kan gi oss noen inntrykk. Blant annet kan vi lese at Grunnstrøm avgjorde sin forklaring «paa gebrokkent svensk»¹⁴², under vitneforklaringen får vi også lese at: «for første gang under sin lange forklaring synes tiltalte aa vise noen bevegelse. Han griper en stol, løfter den inn i anklageboxen og setter sig. Resten av sin forklaring avgir han saa sittende».¹⁴³ I begynnelsen av artikkelen skriver imidlertid *Nord-Trøndelag* i likhet med *Dagsposten* at «det viste sig ved undersøkelsen aa være liket av en eldre mann i fjeren ved fjellvatnet Grønningen. (...) Det viste sig ved undersøkelsen aa være liket av den velkjente Finn-Paal – Paal Johnsen Brandfjeld (...)».¹⁴⁴

Neste dag, 6. desember kan vi under overskriften «Fin-Paal-saken.» lese: «Grundstrøm dømt til 3 aars strafarbeide.»¹⁴⁵, videre i artikkelen kan vi lese: «han vedtok dommen straks». *Nord-Trøndelag* viker dermed litt fra de andre avisene hvor vi har kunnet fått lese at Grunnstrøm ble dømt til 3 år fengsel, og i tillegg at han «forlangte betenkningstid».¹⁴⁶ Etter dette blir det stille om rettsaken i *Nord-Trøndelag*. Noen dager senere, den 9. desember trykkes det imidlertid en artikkel som omtaler Brandsfjell og historier om han. Denne avisartikkelen vil jeg imidlertid komme tilbake til i neste delkapittel.

5.0 Hvordan blir Brandsfjell fremstilt?

Gjennom denne oppgaven har jeg sett nærmere på rettsaken og hvilke beskrivelser av hovedpersonene som kommer frem der. I løpet av denne perioden blir det imidlertid også trykket andre historier og fortellinger om Brandsfjell. I denne delen av oppgaven vil jeg se nærmere på disse.

5.1 Historier om «Finn-Paal»

Hvilke historier som fortelles og hvordan Brandsfjell ble fremstilt kan i stor grad ha hatt betydning for hvilket bilde som ble dannet av han. Man kan imidlertid også se hvordan ulike beskrivelser av han ble knyttet opp til stereotyper om det samiske. Blant historiene som trykkes om han, kan vi i *Indtrøndelagen* 23. august lese følgende fortelling, signert av en «I.N.»:

¹⁴² Ibid: 1

¹⁴³ Ibid: 1

¹⁴⁴ Ibid: 1

¹⁴⁵ «Finn-Paal-saken», *Nord-Trøndelag*, 06.12.1919: 2

¹⁴⁶ Ibid: 1

«Fin-Paal var et navn som hver eneste snaasning hadde tat paa tungen. Det blev oftest brukt til skræmsler. Personen Fin- Paal var det dog faa som hadde set. (...) Han var en norsk fjeldfin. Jeg har et par gange været sammen med ham, og kan saaledes fortælle nogen historier. I 1905 var folk i bygden lynende sinna paa Fin-Paal. Det var om vaaren, da det spøkte for krig med Sverige. Da fik folk i bygden nys om, at Fin- Paal hadde været kjendtmænd for svenskerne i øst i grænsefjeldene.»¹⁴⁷

Som nevnt tidligere var et av funnene hos Lien og Zetterlund Stenhammer at samene ofte settes i sammenheng med beskyldninger om kriminalitet og illojalitet ovenfor den norske stat.¹⁴⁸ Dette ser vi også er tilfellet her, hvor Brandsfjell blir beskyldt for å ha vært illojal mot Norge under unionsoppløsningen. I samme artikkel kommer det også frem andre karakteristikk:

(...) Det som gjorde at navnet Fin-Paal hadde slik skræk med sig, kom sig av, at han var anset for at være trollmaker. En «gammelfin» av værste slaget. Det hændte sig at bygdefolk benyttet sig av ham. Hvis det f.eks. var foregaat et tyveri, og man vilde ha greie paa tyvenegtene, sa hentet man ofte Fin-Paal. Han greiet at finde dem.»¹⁴⁹

Som jeg også har vært inne på tidligere i denne oppgaven, ble han sett på som en mann med magiske evner. Her blir han både kaldt «trollmaker» og «en gammelfin av værste slaget». Sistnevnte med et tydelig negativt fortegn. Disse karakteristikkene av Brandsfjell sammenfaller i stor grad med Kolberg sin studie som viste at samene frem til 1950- åra ofte ble satt i sammenheng med det han kalte 'kuriosa'.¹⁵⁰ Beskrivelsene av Brandsfjell vi får her preges i stor grad av negative stereotyper om samene som litt mytiske trolldomsfolk, og som man ikke kunne stole på. 'Bygdefolket' kunne likevel finne sin nytte av han, hvis det gjaldt å finne noe som var borte.

I *Dagsposten* den 2. oktober får vi imidlertid noe vi kan kalle et slags motsvar til den foregående fortellingen. Med overskriften: «Fin-Paal. Snaasabrev til Dagsposten» kan vi lese følgende:

«Da der ogsaa bydes lærerne en hel del der maa betegnes som amnestuehistorier tillater jeg mig som en der kjender Paal beget godt at nedtegne nogele faktiske oplysninger. Manden hette Paul Johnsen Brandsfjeld, eller «Brandstein» som han selv skrev. (...) Husker jeg ikke feil var han en dattersøn av «Fjeldkongen» Lars Paalsa. Han hadde gaat paa skole og var konfirmert (...) En I.N. har skrevet om Paal at folk var ræd ham og at han blev brukt som skræmsel. Hvor har han dette fra? Fra barndommen kanske, i kakelovskroken. Paal var en oplyst mand, og som det naturmenneske han var, opvokset i og med naturen kjendte han mange av dens hemmeligheter som er og muligens blir en gaate for den saakaldte videnskab. Derfor kan nok hænde at et og andet barn blev truet med Paal. At nogen voksen skulde være ræd ham tror ikke jeg, for vi fjeldets barn kjender altfor godt at der er

¹⁴⁷ «Fin-Paal.», *Indtrøndelagen*, 23.08.1919: 3

¹⁴⁸ Lien & Zetterlund Stenhammer 2017

¹⁴⁹ «Fin-Paal.», *Indtrøndelagen*, 23.08.1919: 3

¹⁵⁰ Kolberg 2018

noget mere mellem himmel og jord end hvad selv vore lærdeste mænd kjender til, og som de derfor, efter min erfaring, helst vil avvise med et skuldertræk og en haanende bemerkning»¹⁵¹

Her blir Brandsfjell presentert i et helt annet lys, og det kan virke tydelig for oss at innsenderen har villet rette opp i den negative fremstillingen av «Finn-Paal». Innsenderen betegner også disse historiene som «ammestuehistorier», for å forsikre leserne om at dette er sladderhistorier, kanskje med en varierende sannhetsgehalt.

I *Dagsposten* den 8. desember kan vi også lese et annet avisartikkel som omtaler Brandsfjell og «Finn-Paal-saken», med overskriften: «Dramaet i Snaasen-fjeldene.»:

«Som man vil forstaa har gamle Paal Brandfjelds (Finn-Paals) tragiske død, slaat hans stamme-frænder med forfærdelse. Og med al grund. Ti man skulde neppe kunne tænke sig slik skogrøversk fremfærd av en «civilisert» mand mot en olding av «naturfolket». (...) Her i vort land har vi endda ikke naadd længer end at en gammel fjeldmand i sin verden – skogen og vidderne – har værre fiender end udyrene som han har vaaben imot og derfor ikke behøver at frygte. (...) Faa bybeboere kan tilnærmelsesvis gjøre sig forestilling om eneboerlivet i ødemarken. Skogens dyr har sin hule, og Paal hadde sin gamle – den var hans hjem, (...) De, som fortæller mindre heldige træk fra hans liv, skal ikke undlate at nævne at han ogsaa hadde sine gode sider. De skal ogsaa erindre, at han tilhører et folk som gjennom tidene kun har hat stedbarnskaar, for ikke si hundekaar i vort fælles fædreland. Det er ikke dets egen skyld, men deres som har holdt nomadefolket i trædom og uvidenhed. (...) ugjerningen mot oldingen, forøvet av en mand i sin bedste alder, vil ikke bli glempt av hans stammefrænder. Den vil bli tat med i den mundtlige overlevering om hvorledes «darroerne» behandler «samerne». (...) Men samerne vil ogsaa komme ihu, at det ikke var bygdens egne folk, som en indflytter hinsides Kjølen som var ildgjerningsmannen.»¹⁵² (Undertegnet: Ellen Lie)

Forfatteren av denne artikkelen er tydelig rystet over hendelsen, og ytrer her en slags medfølelse for samene. Artikkelen preges imidlertid i stor grad av en slags ovenfra og nedholdning til samene. Dette ser vi blant annet ved at hun nærmest omtaler samene som et noe 'stakkarslig' folk, som ikke er skyld i sin egen tilværelse, men som har vært «holdt i trædom og uvidenhed». Tidligere forskning har vist at samene ofte fremstilles som uvitende, og uskyldige 'naturbarn'. Dette ser man også er tilfellet her. «Finn-Paal» blir beskrevet som en «olding av «naturfolket»», noe som samtidig blir sett på som en motsetning til «en «civilisert» mand»». Innsenderen trekker likevel frem i slutten av artikkelen at samene vil huske at «det ikke var bygdens egne folk», men «en indflytter hinsides Kjølen» som sto for ugjerningen. Viktigheten av å poengtere at gjerningsmannen var svensk kommer altså også frem her.

Man finner også andre historier om Brandsfjell. I *Trondhjems Adresseavis* 5. desember, kan vi lese følgende: «Fin-Paal-dramaet, En som kjendte ham, fortæller.»:

¹⁵¹ «Fin-Paal.», *Dagsposten*, 02.10.1919: 2

¹⁵² «Dramaet i Snaasenfjeldene», *Dagsposten*, 08.12.1919: 2

«Da jeg ifjor sommer talte med Fin-Paal», fortæller vor meddeler, «nævnte han bl.a. at han ialt hadde 300 elge paa samvittigheten og 3 bjørne. Det sidste hadde han transporert ut av verden uten gevær – han bruke en skistok med jernpig paa. Hans hæder viste ogsaa tydelige merker efter at av basketakene med bjørnen. Fin- Paal kjendte hver sten og busk deroppe i Grønningstrakterne og hans kjendskap til fiskepladsene var fænomenale».¹⁵³

Som vi også har sett i noen av de nyere avisartiklene om Brandsfjell, trekkes også «Finn-Paals» noe 'utrolige' jaktprestasjoner frem også her. Vi finner også andre historier hvor «Finn-Paals» fremstilles som en slags 'geni' på ulike måter. Blant annet i *Nord-Trøndelag* 9. desember 1919:

«Engang «Finn-Paal sat i fængsel i Steinkjer, hadde betjeningen ribbet ham for alt, ogsaa hans kjæreste trøst, tobakken. Men Paal visste raad; han bad tilladelse til aa sy igjen en trøie han hadde splittet istykker. Han fikk naal og traadsnelle, derav laget han sig angel og langnok snøre. (...) Angelen hang hver kveld utenfor fengslets mure – ferdig til bit. Og noen elskverdige sjele var der alltid som i all stillhet «matet» angelen.»¹⁵⁴

Her fremstilles «Finn-Paal» som en slags oppfinnsom, lur type som man også kunne underholdes av. Som vi også har lest tidligere var «Finn-Paal» en som visstnok også kunne være hard på flaska: «Finn-Paal» var ingen forbudsmann; han drakk brennevin som vatn og han var meget ofte «synlig».¹⁵⁵ Han skal også ha vunnet et veddemål som gikk ut på å drikke en hel kopp med «ren sprit i et drag»: «Finn-Paal smilte og mente det var ingen kunst. En stor kopp blev fyllt med ren sprit; en krone som veddemalet gjaldt laa ved siden av koppen. Finn-Paal tok spriten i en slurk, stakk kronen til sig, tørket sig om munden, takket for drammen og gikk sin vei.»¹⁵⁶ Her blir Brandsfjell fremstilt nærmest som en slags «Espen-Askeladd»-figur, som både kan narre og lure, slik at han får det som han vil. Historiene vi kan lese i *Nord-Trøndelag* denne dagen er først og fremst ment for å underholde.

6.0 Konklusjon

I denne oppgaven har jeg sett nærmere på pressedeckningen av «Finn-Paal-saken» i avisene *Nidaros*, *Trondhjems Adresseavis*, *Dagsposten*, *Indtrøndelagen* og *Nord-Trøndelag*, samt sett på hvordan de ulike avisene fremstiller hovedpersonene som var involvert. Avslutningsvis i denne oppgaven vil jeg gjennom en oppsummering og en liten diskusjon rundt funnene mine komme frem til en konklusjon som svarer på problemstillingen som jeg presenterte

¹⁵³ «Fin-Paal-dramaet, En som kjendte ham, fortæller», *Trondhjems Adresseavis*, 05.12.1919: 5

¹⁵⁴ «Historier om Finn-Paal.», *Nord-Trøndelag*, 09.12.1919

¹⁵⁵ Ibid:

¹⁵⁶ Ibid:

innledningsvis: «På hvilken måte presenterer de utvalgte avisene saken, og hvordan fremstilles hovedpersonene som er involvert?». Jeg vil også trekke noen slutninger rundt spørsmålet om man kan se ulikheter i hvordan de forskjellige avisene fra Trondheimsregionen og avisene fra Steinkjerområdet skrev om saken. Som jeg har vært inne på gjennom oppgaven, preges *Nidaros* sine avisartikler i stor grad av et litterært språk. *Nidaros* utnytter på mange måter saken til å skape en dramatik og spenning i artiklene sine. Med store og litt 'mystiske' overskrifter, har *Nidaros* som et tydelig mål å tiltrekke seg flere lesere. Dette gjelder også hvordan *Nidaros* fremstiller hovedpersonene. I *Nidaros* sine artikler har de fleste som er involvert blitt tilskrevet ulike 'karakterer' som spiller mot hverandre i 'fortellingen'. Brandsfjell omtales gjerne i positive ordelag, han var sprek og sterk selv om han var en gammel mann, mens Grunnstrøm fremstilles som en noe stakkarslig skurk. Det kommer også frem ulike stereotyper som knytter seg til saken i artiklene om rettsaken, disse er imidlertid først og fremst vitneutsagn fra enkelte som vitner i retten. *Trondhjems Adresseavis* har en mer saklig og nøktern fremstilling av både saken og hovedpersonene. Begge avisene trykker imidlertid de samme rettstegningene fra rettsaken, og de samme karttegnene over Grønningen, som er stedet hvor hendelsen fant sted. *Dagsposten* har også en mer nøktern tone enn *Nidaros*, men spiller også delvis på dramatikken. *Dagsposten* har ikke de samme tegningene som *Trondhjems Adresseavis* og *Nidaros*, men har imidlertid trykket et ungdomsbilde av Brandsfjell i et av sine avisartikler. Både *Trondhjems Adresseavis* og *Dagsposten* har også trykket andre historier og fortellinger om Brandsfjell i denne perioden. Hos *Trondhjems Adresseavis* preges disse i stor grad av å være ulike 'heltehistorier' i forbindelse med jakt og natur. *Dagsposten* trykker som vi har sett, en artikkel som i stor grad knytter seg til stereotyper som sner i dette tidsrommet.

Den største forskjellen mellom avisene fra Trondheim og Steinkjer er mengden stoff som man kan finne i avisene. Både *Nidaros*, *Trondhjems Adresseavis* og *Dagsposten* har mange flere og dessuten større og mer detaljerte avisoppslag om saken enn det *Indtrøndelagen* og *Nord-Trøndelag* har. Man kan på flere måter derfor si at Trondheimsavisene viet saken mer oppmerksomhet enn de nordtrønderske avisene. *Indtrøndelagen* skriver noe mer om saken enn det *Nord-Trøndelag* gjør, begge avisene gjengir imidlertid stoff fra trondheimsavisene *Nidaros* og *Dagsposten*. De har derfor delvis ikke en selvstendig tilnærming til saken. Rettsaken foregikk imidlertid i Trondheim, det kan derfor tenkes at mindre aviser som *Indtrøndelagen* og *Nord-Trøndelag* ikke hadde ressurser nok til å sende egne journalister til Trondheim over lengre tid, og at dette kan være grunnen til at disse avisene har måttet kopiere trondheimsavisene. Både *Indtrøndelagen* og *Nord-*

Trøndelag trykker imidlertid hver sine artikler som omhandler historier og fortellinger om Brandsfjell. Disse artiklene finner vi i et noe mer negativt og stereotypiserende ordelag sammenlignet med historiene og fortellingene om Brandsfjell vi finner i Trondheimsavisene. På mange måter kan man si at Steinkjeravisene absolutt skriver minst om saken, men de trykker imidlertid også de fortellingene med de største ovenfra og ned-holdningene om både samer og Brandsfjell. Noe man også merker seg er at i samtlige aviser blir Brandsfjell i stor grad sett på som en representant for sin gruppe, hvor han stadig kobles til stereotyper knyttet til samer på denne tiden. Dette blir også enda tydeligere når Grunnstrøm i motsetning skildres som det mennesket han ble sett på for å være.

Av tidligere forskning har Lien og Zetterlund Stenhammer vist at samer og andre minoriteter ofte ble satt i sammenheng med beskyldninger om kriminalitet og illojalitet ovenfor den norske stat. De finner også fremstillinger som er preges av stereotyper og rasebiologi.¹⁵⁷ Dette ser vi flere eksempler på gjennom oppgaven, særlig hvor Brandsfjell omtales i forskjellige historier og fortellinger som vist i forrige delkapittel. Andre steder finner vi også eksempler hvor Brandsfjell omtales som «trollmann», og kobles til stereotyper om det samiske knyttet til det magiske. Dette sammenfaller i stor grad med Kolberg sin studie, som viser at det særlig frem til 1950 åra fantes en trend hvor samene i stor grad ble skrevet om i forbindelse med det han kaller «kuriosa», og hvor samene ble utsatt for en eksotisering og annengjøring.¹⁵⁸ Funn som er gjort i denne oppgaven sammenfaller derfor i stor grad med den tidligere forskningen som er gjort på hvordan samer har blitt fremstilt i media.

¹⁵⁷ Lien & Zetterlund Stenhammer 2017

¹⁵⁸ Kolberg 2018

Litteraturliste

- Eide, E. & Simonsen, A. H. (2007). *Mistenkelige minoriteter. Minoriteter i norsk presse gjennom hundre år*. Kristiansand: Høyskoleforlaget
- Flo, I. (2010). *Norsk presses historie 1660-2010: Norske aviser fra A til Å*. Bd. 4. Oslo: Universitetsforlaget
- Fønhus, M. (1987). *Skogsgarden oppmed Espa elv og andre fortellinger*. Oslo: Aschehoug
- Gjerstad, J. (2004). *Det godes vilje, minner fra liv og virke*. Snåsa: Trøndersk forlag
- Kolberg, A. (2018). «Samer er vort rette nationale navn» - hundre års sørsamiske representasjoner i nordtrønderske aviser. *Idunn*, 55(1), s. 31-49.
<https://www.idunn.no/doi/10.18261/issn.1894-3195-2018-01-03>
- Lien, L & Zetterlund Stenhammer, M. (2017). ««De fremmede» i pressen: Omtale av nasjonale minoriteter og urfolk i media fra 1900 til andre verdenskrig». I Brandal, N., Døving, C. A. & Plesner, I. T. (Red.), *Nasjonale minoriteter og urfolk i norsk politikk fra 1900 til 2016* (s. 45-60). Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Sandnes, J. (1960). *Snåsaboka: Bind II*, Steinkjer: Steinkjer trykkeri
- Schultz, O. (1931). *Im Banne des Nordlichts*. Berlin: Neumann
- Selliaas, A. E. (2006). «Johan Alfred Grunnstrøm». I Tømmeraas, B. (Red.), *Kumur* (27) Steinkjer: Designtrykk AS.
- Nord-Trøndelag. (u.å.), *Steinkjerleksikonet*. Hentet fra
https://www.steinkjerleksikonet.no/nord_trondelag_avis
- Tvedt, K. A. & Garvik, O. (2021). Senterpartiet. I Store Norske Leksikon. Hentet 21. mars 2021 fra <https://snl.no/Senterpartiet>

Kildeliste

- Aftenbladet. (1919, 08. august). En opplæret hevnakt.
- Bergens Aftenblad. (1919, 08. august). Finn-Paal Mysteriet opplæret.
- Dagbladet. (1919, 09. august). Finn-Paal-mordet.
- Dagsposten. (1919, 02. august). Fin-Paal gjenfundet.
- Dagsposten. (1919, 05. august). Er Finn-Paal myrdet?
- Dagsposten. (1919, 16. august). Fin-Paal-saken.
- Dagsposten. (1919, 18. august). Fin-Paal-saken.
- Dagsposten. (1919, 25. august). Mordet paa Fin-Paal.

Dagsposten. (1919, 02. oktober). Fin-Paal.

Dagsposten. (1919, 04. desember). Dramaet ved Grønningen.

Dagsposten. (1919, 06. desember). Dom i Fin-Paalsaken.

Dagsposten. (1919, 08. desember). Dramaet i Snaasenfjeldene.

Indtrøndelagen. (1919, 04. august). Gjenfundet som lik.

Indtrøndelagen. (1919, 05. august). Er Fin-Paal blit dræpt?

Indtrøndelagen. (1919, 06. august). Fin-Paal-saken.

Indtrøndelagen. (1919, 08. august). Fin-Paal-saken.

Indtrøndelagen. (1919, 11. august). Fin-Paal-saken.

Indtrøndelagen. (1919, 16. august). Fin-Paal-saken.

Indtrøndelagen. (1919, 23. august). Fin-Paal-saken.

Indtrøndelagen. (1919, 23. oktober). Fin-Paal-saken.

Indtrøndelagen. (1919, 04. desember) Fin-Paalsaken for lagmandsret.

Indtrøndelagen. (1919, 05. desember) Fin-Paalsaken.

Indtrøndelagen. (1919, 08. desember) Fin-Paalsaken.

Nationen. (1919, 07. august). Snaasamysteriet.

Nidaros. (1919, 02. desember). Finn-Paal-saken.

Nidaros. (1919, 04. desember). Finn-Paal-saken, det gaadefulde fjeldets drama.

Nidaros. (1919, 05. desember). Finn-Paal-sakens gaade uløst. Dom ventes idag.

Nidaros. (1919, 06. desember). Grundstrøm idømt 3 aars fængsel.

Nidaros. (1919, 16. desember). Grundstrøm.

Nord-Trøndelag. (1919, 24. oktober). Dokumenterne.

Nord-Trøndelag. (1919, 02. desember). Fin-Paalsaken.

Nord-Trøndelag. (1919, 05. desember). Finn-Paal-saken for lagmansrett.

Nord-Trøndelag. (1919, 06. desember). Fin-Paal-saken.

Nord-Trøndelag. (1919, 09. desember). Historier om Finn-Paal.

Trondhjems Adresseavis. (1919, 01. august). Fin-Paal gjenfundet som lik.

Trondhjems Adresseavis. (1919, 09. august). Finn-Paalsaken.

Trondhjems Adresseavis. (1919, 18. august). Fin-Paalsaken.

Trondhjems Adresseavis. (1919, 25. august). Fin-Paalsaken.

Trondhjems Adresseavis. (1919, 03. september). Fin-Paal-affæren.

Trondhjems Adresseavis. (1919, 25. oktober). Fin-Paal-saken.

Trondhjems Adresseavis. (1919, 03. desember). Finn-Paalsaken for lagmandsret.

Trondhjems Adresseavis. (1919, 04. desember). Finn-Paalsaken for lagmandsret.

Trondhjems Adresseavis. (1919, 05. desember). Finn-Paal-dramaet.

Trondhjems Adresseavis. (1919, 06. desember). Dommen i Finn-Paalsaken.

Trondhjems Adresseavis. (1919, 19. desember). Finn-Paal-saken.

